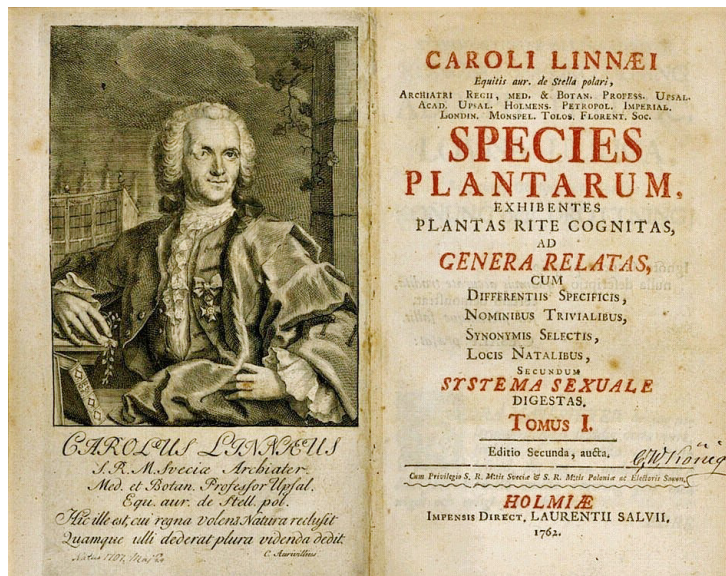

SEKCJA HISTORII BOTANIKI

THE HISTORY OF BOTANY SECTION

Referat wprowadzający

ROLA GABINETÓW HISTORII NATURALNEJ W POZNANIU EGZOTYCZNYCH ROŚLIN LECZNICZYCH

Iwona Arabas

Institut Historii Nauki PAN, Muzeum Farmacji im. mgr Antoniny Leśniewskiej Oddział Muzeum Warszawy

W XVIII w. kolekcje gromadzone przez arystokratów były nie tylko ważnym elementem wizerunku, świadectwem przynależności do określonego środowiska, ale odgrywały także rolę użyteczną. Zasadniczą zmianę w podejściu do kolekcjonerstwa miał rozwój nauk ścisłych i przyrodniczych. Był to nurt ogólnoeuropejski związany ze zmianą statusu kolekcji, które do tej pory były przede wszystkim gabinetami osobliwości. W historii zbiegło się to z organizowanymi wyprawami i możliwością pozyskiwania egzotycznych okazów. Poznawanie otaczającego świata zaczęło łączyć z dążeniem do coraz intensywniejszego korzystania z jego bogactw, a nową dziedzinę nauki, botanikę potraktowano jako pomocniczą dla medycyny. W osiemnastowiecznej Europie okazy egzotycznej flory trafiały do gabinetów historii naturalnej, a jeden z najcenniejszych znajdował się w Siemiatyczach na Podlasiu i był własnością księżnej Anny Jabłonowskiej. Jej zbiory miały znaczący wpływ na szerzenie wśród społeczeństwa polskiego wiedzy o możliwości stosowania terapeutycznego egzotycznych roślin, utrwalonej dzięki pracom księdza Krzysztofa Kluka.

THE ROLE OF CABINETS OF NATURAL HISTORY IN THE KNOWLEDGE OF EXOTIC MEDICINAL PLANTS

Iwona Arabas

The Institute for the History of Science PAS, The Antonina Leśniewska Museum of Pharmacy, division of the Museum of Warsaw

Collections assembled by 18th-century aristocrats were not only a status symbol and an important part of the collector's social image – they also played a practical role. The development of science and natural sciences – a tendency which prevailed in all of Europe – caused a significant change in attitude towards creating collections, which had previously been regarded merely as cabinets of curiosities. Historically speaking, this coincided with expeditions to faraway lands, enabling the acquisition of exotic specimens. The exploration of the surrounding world led to the desire to exploit its riches, while botany – a new branch of science – was considered merely auxiliary to medicine. Duchess Anna Jabłonowska had in Siemiatycze (Podlasie) one of the most valuable natural collections of her time, in 18th-century Europe. The cabinet had a significant impact on raising awareness among Polish society about the possibility of therapeutic use of exotic plants, described in works of priest Krzysztof Kluk.

**MARIA HEMPEL (1834–1904) – NASZA „STARSZA
SIOSTRA W BOTANICE” – WSPOMNIENIE W 185.
ROCZNICĘ URODZIN I 115. ROCZNICĘ ŚMIERCI**

Bożenna Czarnecka

Zakład Ekologii, Wydział Biologii i Biotechnologii UMCS, ul.
Akademicka 19, 20-033 Lublin, e-mail: bozenna.czarnecka@
poczta.umcs.lublin.pl

Maria Hempel, niezwykła kobieta drugiej połowy XIX w., urodzona i wychowana w Chełmskiem, zmarła w Węglinie w ówczesnym powiecie janowskim, została pochowana w Rzeczyca Ziemiańska, rodzinnej miejscowości autorki tekstu. Zaliczana jest do grona najważniejszych w Lubelskiem kurierek i ofiarnych samarytanek okresu powstania styczniowego. Po utracie rodzinnego majątku do końca życia tułała się po innych dworach (Słupia, Skorczyce, Nadrybie, Samokłęski, Węglin). Mimo przeciwności losu i braku stosownego wykształcenia, położyła niemałe zasługi w dziedzinie botaniki, etnografii i etnobotaniki. Maria Hempel opisała stanowiska wielu cennych gatunków roślin, często już historyczne, na wschodzie Lubelszczyzny (Stawska Góra koło Chełma, folwark Teresin) i lewym brzegu Wisły (Słupia Nadbrzeżna). Bogate materiały etnograficzne i etnobotaniczne z Chełmskiego, zbierane wspólnie z Oskarem Kolbergiem, jak i samodzielnie, dokumentują wykorzystanie ok. 80 dziko rosnących roślin naczyniowych jako pokarm dla ludzi i zwierząt, do celów gospodarskich, leczniczych, obrzędowych lub magicznych. Maria podała także nazwy grzybów jadalnych i trujących oraz grzybów i porostów używanych w celach leczniczych.

**JÓZEF PACZOSKI I JEGO WKŁAD W BADANIA
ROŚLIN NACZYNIOWYCH ROZMIESZCZONYCH
W OKOLICACH MIASTA PEREJASŁAW-CHMIELNICKI
(OBWÓD KIJOWSKI, UKRAINA)**

Denis Davydov

Institut Botaniki im. Mykoly Kholodniogo, Narodowa Akademia
Nauk Ukrainy, ul. Tereschenkivska 2, 01004, Kijów, Ukraina,
e-mail: tovarystwo@gmail.com

Josef Paczoski (1864–1942), polski naukowiec, znany na Ukrainie jako doskonały ekspert w dziedzinie flory północnych i południowych regionów. Jego aktywność botaniczna na Ukrainie nie została jeszcze w pełni zbadana. W 1891 roku, zgodnie z instrukcjami Kijowskiego Towarzystwa Przyrodniczego Paczoski spędził lato w wiosce Karan koło Perejasława (obecnie zwanej Perejasław-Chmielnicki) w prowincji Połtawa (obecnie – obwód kijowski) i badał roślinność terenów zalewowych Dniepru. Po opublikowaniu krótkiej wiadomości o tej wyprawie w 1892, dwa lata później, opublikował pełną listę roślin naczyniowych rozmieszczonych w pobliżu miasta Perejasław. Ten artykuł ma znaczenie nie tylko florystyczne, ale i taksonomiczne. Obejmuje 732 gatunki (25 nowych dla prowincji Połtawa), co najmniej 38 kombinacji nomenklaturowych (jednak większość z nich jest izonimami wcześniej opublikowanych nazw) i trzy nowe taksony: *Dianthus carthusianum* L. fo. *borysthenticus* Pacz. (= *D. borbasii* Vandas), *Festuca ovina* L. var. *pubescens* Pacz. [prawdopodobnie identyczny z *F. beckeri* (Hack.) Trautv.] i *Odontites ruber* Besser fo. *borysthenticus* Pacz. (= *O. vulgaris* Moench).

**MARIA HEMPEL (1834–1904) – OUR ‘ELDER
SISTER IN BOTANY’ – REMEMBRANCE ON
THE 185TH ANNIVERSARY OF BIRTH
AND THE 115TH ANNIVERSARY OF DEATH**

Bożenna Czarnecka

¹Department of Ecology, Faculty of Biology and Biotechnology,
Maria Curie-Skłodowska University, 19 Akademicka Str., 20-033
Lublin, e-mail: bozenna.czarnecka@poczta.umcs.lublin.pl

Maria Hempel, the extraordinary late 19th-century Polish woman, born and raised in Chełm Province, died in a village of Węglin (Janów County of that time), was gravely in Rzeczyca Ziemiańska, home place of the author. She is counted to a circle of the most important insurgent female couriers and extremely devoted Samaritans in the January Uprising. After her family estate had been lost, she spent the rest of her life moving from manor to manor (Słupia, Skorczyce, Nadrybie, Samokłęski, Węglin). Despite the adverse fate and lack of appropriate education, she contributed greatly to botany, ethnography, and ethnobotany. Maria Hempel described localities of many valuable plant species, nowadays regarded as historical ones, in the east of the Lublin region (Stawska Mt. near Chełm, estate Teresin) and on the left bank of the Vistula (estate Słupia Nadbrzeżna). The plentiful ethnographic and ethnobotanic materials collected together with Oskar Kolberg and by herself document the use of ca. 80 wild vascular plants, among them as food for people and animals, for household, medicinal, ritual or magical purposes. She gave also names of both edible and poisonous mushrooms, and medicinal fungi and lichens.

**JOZEF PACZOSKI AND HIS CONTRIBUTION TO THE
STUDY OF THE VASCULAR PLANTS DISTRIBUTED
NEAR PEREYASLAV-KHMELYNYSKYI TOWN
(KYIV REGION, UKRAINE)**

Denis Davydov

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences
of Ukraine, 2 Tereschenkivska Str., 01004, Kyiv, Ukraine, e-mail:
tovarystwo@gmail.com

Josef Paczoski (1864–1942) – the famous Polish scientist known in Ukraine as an excellent specialist on the flora of the northern and the southern regions. His botanical activity in Ukraine is not exposed completely. In 1891 on the instructions from the Kyiv Naturalist Society Paczoski spent the summer in Karan village near Pereyaslav (currently named Pereyaslav-Khmelnytskyi) town of Poltava governorate (now – Kyiv region) and studied the vegetation of the floodplain of Dniro river. After the publication of the brief communication about this expedition in 1892 two year later he published the full list of the vascular plants distributed near Pereyaslav town. This paper has not only floristic but also taxonomical significance. It includes 732 species (25 new for Poltava governorate), at least 38 nomenclatural combinations (however, most of them are isonyms of previously published names) and the descriptions of three taxa new for science: *Dianthus carthusianum* L. fo. *borysthenticus* Pacz. (= *D. borbasii* Vandas), *Festuca ovina* L. var. *pubescens* Pacz. [probably conspecific with *F. beckeri* (Hack.) Trautv.] and *Odontites ruber* Besser fo. *borysthenticus* Pacz. (= *O. vulgaris* Moench).

**ROŚLINY NA TAPISERIACH „DAMA
Z JEDNOROŻCEM” – ALEGORIA LUDZKICH
ZMYŚLÓW, CZY TYLKO KWIETNA DEKORACJA?**

Halina Galera

Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii, Centrum Nauk Biologiczno-Chemicznych, ul. Żwirki i Wigury 101, 02-089 Warszawa, e-mail: h.galera@uw.edu.pl

„Dama z jednorożcem” to cykl sześciu tkanin wykonanych we Flandrii pod koniec XV wieku. Według jednej z interpretacji, tematem każdej tkaniny był inny zmysł: dotyk, smak, węch, słuch i wzrok oraz intelekt/zrozumienie lub uczucia jako „szósty zmysł”. Tłem tapiserii są dekoracje typu *mille-fleurs*, w których występują liczne rośliny przedstawione z zachwycającym realizmem. Celem badań było wyjaśnienie, czy różnice w składzie motywów roślinnych na poszczególnych tapiseriach wynikają z odmiennego tematu każdej z tkanin. Stwierdzono duże podobieństwo tapiserii pod względem poziomu różnorodności motywów roślinnych. Wykazano, że skład gatunkowy dekoracji *mille-fleurs* nie był podporządkowany symbolice danej tkaniny. W dekoracjach dominują niskie kwitnące wiosną rośliny ozdobne, tworzące barwne murawy typowe dla sztuki średniowiecznej. Mimo świeckiej tematyki tapiserii, dużą grupę stanowią roślinne symbole maryjne.

**WSTĘPNE WYNIKI BADAŃ
ETNOBOTANICZNYCH W REGIONIE LEDNICKIM
(WIELKOPOLSKA ŚRODKOWA)**

Natalia Jędrzejczak^{1,2}, Maciej Jędrzejczak²,
Magdalena Stefan³, Zbigniew Celka¹

¹Zakład Taksonomii Roślin, Wydział Biologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań; ²Stowarzyszenie Promocji Dziedzictwa „Kasztelania Ostrowska”, ul. Kolejowa 33/6, 60-718 Poznań; ³Sekcja Geobotaniczna, Koło Naukowe Przyrodników UAM, Wydział Biologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań, e-mail: magste1104@gmail.com

Głównym celem projektu „Kultura ludowa i tradycyjna” realizowanego przez Stowarzyszenie Promocji Dziedzictwa „Kasztelania Ostrowska” jest zebranie za pomocą badań terenowych unikatowej i ginącej wiedzy na temat użytkowania roślin na terenie Kasztelanii Ostrowskiej. Jest to historyczna kraina położona na styku powiatu poznańskiego i gnieźnieńskiego, która swój początek ma w XI wieku. Wiedza na temat użytkowania dzikich roślin, zagrożona jest zanikiem w Wielkopolsce. Daleko posunięte przemiany w sposobie gospodarowania ziemią przekładają się na zmianę stylu życia i struktury społecznej na wsi. Oznacza to również utratę dotychczasowych form przekazu wiedzy między pokoleniami. Badanie terenowe w postaci wywiadów z ankietami prowadzone będą od marca do października 2019 r. W projekcie przewidziane jest zgromadzenie informacji etnobotanicznych w postaci bazy danych, archiwum i zielnika, a także upowszechnianie zanikającej wiedzy przez przeprowadzenie przez specjalistów interdyscyplinarnych, niekomercyjnych warsztatów z pogranicza botaniki i sztuki.

**PLANTS ON TAPESTRIES “THE LADY AND THE
UNICORN” – AN ALLEGORY OF HUMAN SENSES, OR
JUST FLORAL DECORATION?**

Halina Galera

University of Warsaw, Faculty of Biology, Biological and Chemical Research Center, Żwirki i Wigury 101, 02-089 Warsaw, e-mail: h.galera@uw.edu.pl

“The Lady and the Unicorn” is a series of six tapestries woven in Flanders at the end of the 15th century. According to one of the interpretations each tapestry depicted a different sense: touch, taste, hearing, sight and the “sixth sense” – intellect/understanding or feeling. *Mille-fleurs* decorations depicting numerous plants with great realism are the background of the tapestries. The aim of the research was to explain whether differences in the species composition of plant motifs on particular tapestries result from the different topic of each tapestry. The level of diversity of plant motifs was similar between tapestries. The species composition of the *mille-fleurs* decorations was not linked with the theme of each tapestry. Small spring blooming garden plants are dominating the ornamentations, forming colorful turfs typical of medieval art. Despite the secular theme of the tapestries, a large group of plants are symbols of the Mother of God.

**PRELIMINARY RESULTS OF ETHNOBOTANICAL
RESEARCH IN THE LEDNICA REGION
(CENTRAL WIELKOPOLSKA)**

Natalia Jędrzejczak^{1,2}, Maciej Jędrzejczak²,
Magdalena Stefan³, Zbigniew Celka¹

¹Department of Plant Taxonomy, Faculty of Biology, Adam Mickiewicz University, 89 Umultowska Str., 61-614 Poznań, Poland; ²Stowarzyszenie Promocji Dziedzictwa „Kasztelania Ostrowska”, 33/6 Kolejowa Str., 60-718 Poznań, Poland; ³Geobotanical Section, Scientific Circle of Naturalists, Faculty of Biology, Adam Mickiewicz University in Poznań, 89 Umultowska Str., 61-614 Poznań, Poland, e-mail: magste1104@gmail.com

The main aim of the project “Folk and traditional culture” realized by the Association of Heritage Promotion of Kasztelania Ostrowska is to gather the unique and threatened knowledge on plant use in the area of Kasztelania Ostrowska based on the field survey. Kasztelania Ostrowska is a historical land located at the junction of Poznań and Gniezno districts, which history goes back to the 11th century. The precious knowledge on wild plant use in Wielkopolska is threatened with extinction. The profound alterations in the way of land management resulted in the changes in lifestyle and social structure of rural areas. This leads also to the loss of previous forms of knowledge transfer between generations. Field survey in the form of interviews accompanied with questionnaires will be conducted from March to October 2019. The project will involve the gathering of ethnobotanical information in the form of database, archive and herbarium vouchers. Furthermore, the disappearing knowledge will be popularized through the organization of noncommercial workshops exploring the borderland between botany and art, conducted by interdisciplinary specialists.

**POSTAĆ FERDYNANDA KARO (1845–1927)
W ŚWIETLE DOKUMENTÓW ARCHIWALNYCH
ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W CZĘSTOCHOWIE**

Ewa Kaczmarzyk

Muzeum Częstochowskie, Aleja NMP 47, 42-217 Częstochowa,
e-mail: e.kaczmarzyk@muzeumczestochowa.pl

Referat omawia jeden z najmniej znanych okresów życia Ferdynanda Karo – jednego z wybitnych polskich florystów przełomu XIX i XX wieku – dotyczący jego pobytu w Częstochowie. Florystyka była dla F. Karo wielką pasją, którą łączył z pracą zawodową w aptekach. W latach 1874–1880 prowadził własną aptekę w Częstochowie. Autorka analizuje dokumenty dotyczące rodziny Karo, które zachowały się w Archiwum Państwowym w Częstochowie, między innymi akta notariusza Antoniego Owsianego. Kancelaria ta sporządziła umowę kupna-sprzedaży apteki pomiędzy Feliksem Maszadro a Ferdynandem Karo. Na podstawie tej umowy zawartej w 1874 roku, F. Karo kupił aptekę od F. Maszadro za 13 tysięcy 300 rubli srebrnych. W 1880 roku sprzedał ją Władysławowi Zacharyasiewiczowi, wraz z materiałami i utensyliami znajdującymi się w aptece. Apteka znajdowała się przy Alei Najświętszej Marii Panny 30 (obecnie 26) w Częstochowie.

**KAZIMIERZ ROUPPERT (1885-1963) – ZASŁUŻONY
POPULARYZATOR WIEDZY ROLNICZEJ**

Krzysztof Kapala

Ogród Botaniczny, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński,
ul. Kopernika 31, 31-501 Kraków, e-mail: krzysztof.kapala5@interia.pl

Profesor Kazimierz Rouppert (1885–1963) był wybitnym botanikiem, dyrektorem Zakładu Anatomii i Fizjologii Roślin oraz Ogrodu Rolniczo-Botanicznego UJ. W związku z szerokimi zainteresowaniami społeczno-gospodarskimi prof. Rouppert zorganizował w 1927 r. Stację Ochrony Roślin działającą na obszarze dwóch województw: krakowskiego i kieleckiego. Stacja początkowo funkcjonowała przy Zakładzie Anatomii i Fizjologii Roślin oraz przy Towarzystwie Rolniczym, a w późniejszym okresie w obrębie Wojewódzkiej Izby Rolniczej w Krakowie. Stacja Ochrony Roślin pełniła wszechstronną rolę oświatową, poprzez nieustanne instruowanie społeczeństwa rolniczego, wywołując szeroki oddźwięk również poza terenem wspomnianych województw. Liczne artykuły autorstwa profesora pojawiały się zarówno w prasie fachowej (Zagroda Wzorowa-Przewodnik Kółek Rolniczych, Głos Ochrony Roślin), jak i codziennej (Ilustrowany Kurier Codzienny), a także uzupełniane były licznymi odczytami w radio. Ciekawą inicjatywą Kazimierza Roupperta było zainicjowanie w szkołach „święta niszczenia chwastów”. Święto to powiązane było z ustawowym nakazem zwalczania „ostów” [*Cirsium arvense* (L.) Scop.], uciążliwych chwastów licznych upraw. Przez wiele lat profesor był wiceprezesem Krakowskiego Oddziału Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego. Ze względu na szeroką działalność popularyzatorską oraz za zasługi na polu pracy naukowej i społecznej został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

**THE FIGURE OF FERDYNAND KARO (1845–1927)
IN THE LIGHT OF ARCHIVAL DOCUMENTS LOCATED
IN CZĘSTOCHOWA**

Ewa Kaczmarzyk

Museum of Częstochowa, Aleja NMP 47, 42-217 Częstochowa,
e-mail: e.kaczmarzyk@muzeumczestochowa.pl

The article discusses one of the least known periods in the life of F. Karo – one of the eminent Polish florists at the turn of the 19th and 20th century – regarding his stay in Częstochowa. Ferdynand Karo's great passion for floristics never affected his day job as a pharmacist. In years 1874–1880 he run his own pharmacy in Częstochowa. The author analyzes archival documents concerning the Karo family which are preserved in State Archive in Częstochowa, such as files of the notary Antoni Owsiany. His office has compiled a purchase-sale contract of the pharmacy between F. Maszadro and F. Karo. Based on this agreement concluded in 1874, F. Karo bought the pharmacy from F. Maszadro for 13 300 silver roubles. In 1880 he sold the pharmacy to Władysław Zacharyasiewicz together with all materials and utensils. The pharmacy was located at Aleja Najświętszej Marii Panny 30 (currently 26) in Częstochowa.

**KAZIMIERZ ROUPPERT (1885-1963) –
A WELL-DESERVED PROMOTER OF AGRICULTURAL
KNOWLEDGE**

Krzysztof Kapala

Botanical Garden, Institute of Botany, Jagiellonian University,
Kopernika Street 27, 31-501 Cracow, e-mail: krzysztof.kapala5@interia.pl

Professor Kazimierz Rouppert (1885–1963) was an outstanding botanist, director of the Department of Plant Anatomy and Physiology and the Agricultural and Botanical Garden of the Jagiellonian University. In connection with his broad socio-economic interests, prof. Rouppert organized in 1927 the Plant Protection Station covering the area of two voivodships: Kraków and Kielce. The station initially operated at the Department of Plant Anatomy and Physiology and at the Agricultural Society, and later at the Provincial Chamber of Agriculture in Krakow. The Plant Protection Station played a comprehensive educational role by constantly instructing the agricultural society, causing a wide response also outside the territory of the mentioned voivodships. Numerous articles by the Professor appeared in both the professional press [(Zagroda Wzorowa-Przewodnik Kółek Rolniczych (Farm Model-Agricultural Circle Guide), Głos Ochrony Roślin (Voice of Plant Protection)] and everyday (Ilustrowany Kurier Codzienny [Illustrated Daily Courier]), and were complemented by numerous readings on the radio. An interesting initiative of Kazimierz Rouppert was to initiate “the destruction of weeds feast” at schools. This feast was related to the statutory order to control “thistles” [*Cirsium arvense* (L.) Scop.], notorious weeds of numerous crops. For many years, the Professor was the vice-president of the Kraków Branch of the Małopolska Agricultural Society. Due to the wide popularization and merit in the field of scientific and social work, he was awarded the Commander's Cross of the Order of Polonia Restituta.

ETNOBOTANIKA I BIOGEOGRAFIA DZIKO ROSŃĄCYCH WARZYW WYSP ADRIATYKU

Łukasz Łuczaj¹, Marija Jug-Dujaković², Katija Dolina³,
Mirjana Jeričević⁴, Ivana Vitasović-Kosić⁵

¹Zakład Botaniki, Wydział Biotechnologii, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Pigonia 1, 35-310, Rzeszów, Poland; ²Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation – Put Duilova 11, 21000 Split, Croatia; ³Institute for Marine and Coastal Research, University of Dubrovnik, Kneza Damjana Jude 12, PO Box 83, 20000 Dubrovnik, Croatia; ⁴Medvinjak 558, 20275 Žrnovo, Croatia; ⁵Department of Agricultural Botany, Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Croatia, e-mail: lukasz.luczaj@interia.pl

Archipelagi wysp miały wielkie znaczenie w kształtowaniu niektórych paradygmatów biologii, w tym teorii ewolucji i teorii biogeografii wysp. Celem badań była dokumentacja dzikich warzyw tradycyjnie zbieranych do konsumpcji na wyspach Adriatyku i określenie czy powierzchnia wyspy, jej odległość od kontynentu, liczba gatunków w jej florze i wielkość populacji ludzkiej na wyspie mają wpływ na ilość zbieranych dzikich warzyw. Przeprowadzono 225 wywiadów, po 15 w każdej z 15 największych wysp Adriatyku (Chorwacja). Znotowano użytkowanie 89 gatunków. Najwięcej dzikich warzyw jada się na wyspach Korčula, Vis i Šolta, a najmniej na wyspach Ugljan, Cres i Dugi Otok. Badane zmienne miały mały i nieistotny wpływ na długość listy badanych dzikich warzyw. Natomiast najbardziej widoczny efekt polegał na rosnącej liczbie gatunków w gradiencie z północnego zachodu na południowy wschód. Najbardziej interesujące gatunki jadane na wyspach Adriatyku to *Bunium alpinum*, *Cytinus hypocystis* (głównie Pašman), *Lotus edulis* (Vis) i *Posidonia oceanica* (Vis i Korčula).

Badania sfinansowano z grantu Narodowego Centrum Nauki nr 2015/19/B/HS3/00471

KRÓTKA HISTORIA OKAZÓW ZIELNIKOWYCH ZEBRANYCH PRZEZ ROBERTA BROWNA W TRAKCIE WYPRAWY DO AUSTRALII W LATACH 1801–1805

Jacek Wajer¹, David J. Mabberley^{2,3}

¹Department of Life Sciences, The Natural History Museum, Cromwell Road, London, UK, e-mail: j.wajer@nhm.ac.uk; ²Wadham College, University of Oxford, United Kingdom; ³Macquarie University and National Herbarium of New South Wales, Sydney, Australia

Robert Brown (1773–1858) był jednym z najwybitniejszych botaników dziewiętnastego wieku i pierwszym dyrektorem sekcji botanicznej w zbiorach Muzeum Brytyjskiego w Londynie. Jego zainteresowania wybiegały daleko poza systematykę i dziś, poza znacznym wkładem w rozwój współczesnej taksonomii roślin, ten prawdziwy tytan nauki i zapalony pasjonat mikroskopii jest również znany jako jeden z odkrywców jądra komórkowego i wczesny badacz ruchów cząstek zawieszonych w płynie nazwanych na jego cześć ruchami Browna. Był on również pierwszym botanikiem, który jasno sprecyzował różnice pomiędzy roślinami nago- i okrytonasiennymi, a jako pionier studiów nad zapłodnieniem opisał on także proces powszechnie znany dziś jako mejoza. Jego najważniejszym osiągnięciem naukowym były jednak pionierskie badania nad florą Australii. W latach 1801–1805 Brown wziął udział w wyprawie zainicjowanej przez Josepha Banksa, której celem było zbadanie linii brzegowej

THE ETHNOBOTANY AND BIOGEOGRAPHY OF WILD VEGETABLES IN THE ADRIATIC ISLANDS

Łukasz Łuczaj¹, Marija Jug-Dujaković², Katija Dolina³,
Mirjana Jeričević⁴, Ivana Vitasović-Kosić⁵

¹Department of Botany, Faculty of Biotechnology, University of Rzeszów, ul. Pigonia 1, 35-310, Rzeszów, Poland; lukasz.luczaj@interia.pl; ²Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation – Put Duilova 11, 21000 Split, Croatia; ³Institute for Marine and Coastal Research, University of Dubrovnik, Kneza Damjana Jude 12, PO Box 83, 20000 Dubrovnik, Croatia; ⁴Medvinjak 558, 20275 Žrnovo, Croatia; ⁵Department of Agricultural Botany, Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Croatia, e-mail: lukasz.luczaj@interia.pl

Archipelagos of islands have played an important role in shaping some of the paradigms of biology, including the theory of the evolution of species, and the theory of island biogeography. The aim of our study was to record which taxa of wild vegetables have been consumed in the Adriatic islands and to establish if such variables as island size, population size, flora or its isolation are correlated with the number of wild vegetables used. We interviewed 225 people (fifteen from each island). Altogether the use of 89 species of wild vegetables has been recorded. The largest number of wild vegetables is eaten on the islands of Korčula, Vis and Šolta, and the lowest on Ugljan, Cres and Dugi Otok. The studied independent variables had a small and statistically not significant effect on the wild vegetable list length. The most visible effect was an increasing trend from north-west to south-east, overrunning the typical biogeographical island patterns. The most interesting edible species used in the Adriatic islands are *Bunium alpinum*, *Cytinus hypocystis* (both mainly on Pašman), *Lotus edulis* (on Vis) and *Posidonia oceanica* (on Vis and Korčula).

The research was financed by funds the National Science Centre in Poland (NCN) [2015/19/B/HS3/00471]

A SHORT HISTORY OF PLANT SPECIMENS COLLECTED BY ROBERT BROWN DURING FLINDERS'S EXPEDITION TO AUSTRALIA (1801–1805)

Jacek Wajer¹, David J. Mabberley^{2,3}

¹Department of Life Sciences, The Natural History Museum, Cromwell Road, London, UK, e-mail: j.wajer@nhm.ac.uk; ²Wadham College, University of Oxford, United Kingdom; ³Macquarie University and National Herbarium of New South Wales, Sydney, Australia

Robert Brown (1773–1858) was one of the most eminent botanists of the nineteenth century and the first keeper of the Department of Botany at the British Museum in London. His interests extended way beyond the limits of systematics and today, apart from a significant input into the development of modern plant taxonomy, this true scientific titan is also known as a brilliant microscopist such that he was one of the discoverers of the cell nucleus and an early investigator of the movement of particles suspended in a fluid, named in his memory as Brownian motion. He was the first to distinguish clearly between angiosperms and gymnosperms and a pioneer in the study of fertilisation, even describing what is now called meiosis. Many of Brown's greatest scientific achievements were made through his highly original studies of the flora of Australia. Between 1801 and 1805 he took part in an expedition initiated by Sir Joseph Banks; its aim was to survey the coast and the natural history of this distant and little-known land.

i przyrody tej odległej i mało wówczas znanej krainy. W trakcie tej ekspedycji Brown zebrał ponad cztery tysiące okazów roślin, spośród których trzecia część została opisana przez niego jako nowe gatunki. Jego własna kolekcja tych okazów i zarazem bogate źródło typów, na podstawie których Brown wyznaczył swoje nowe gatunki znajduje się obecnie w zbiorach botanicznych Muzeum Przyrodniczego w Londynie. Jej liczne duplikaty zostały natomiast rozproszone po wielu podobnych instytucjach w Europie i na świecie. Istotne informacje o roślinach zebranych podczas tej wyprawy i opisanych na ich podstawie gatunkach zawarte są również w chaotycznie prowadzonym przez Browna dzienniku i wśród licznie sporządzonych przez niego notatek i rękopisów, w większości dostępnych w bibliotece Muzeum Przyrodniczego. W 2008 r. David Mabberley zainicjował projekt, którego celem było skatalogowanie nowych gatunków roślin opisanych przez Roberta Browna oraz ich typów, wykorzystując przy tym informacje zawarte w wyżej wspomnianych, ale rozproszonych i tylko częściowo udokumentowanych źródłach. Po ponad dekadzie bliskiej współpracy pomiędzy Davidem Mabberley'm i niedawno zmarłym Davidem Moore'm, to szeroko zakrojone przedsięwzięcie naukowe, w które zaangażowani byli botanicy z całego świata, jest prawie ukończone. Jego zwieńczeniem będzie obszerna publikacja o życiu i twórczości Roberta Browna, która ukaże się tej jesieni nakładem Międzynarodowego Stowarzyszenia Taksonomii Roślin. Najważniejsze wyniki tych wieloletnich badań oraz skomplikowana historia losów okazów zielnikowych na podstawie których Robert Brown opisał swoje nowe gatunki roślin zostaną po krótko przedstawione.

BOTANICY UNIwersYTETU STEFANA BATOREGO W WILNIE (1919–1939) – DLA NAUKI I SPOŁECZEŃSTWA

Alicja Zemanek¹, Piotr Köhler²

¹Muzeum Ogródu Botanicznego, Instytut Botaniki, Wydział Biologii, Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika 27, 31-501 Kraków;

²Instytut Botaniki, Wydział Biologii, Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika 31, 31-501 Kraków, e-mail: alicja.zemanek@uj.edu.pl

Ukończony został interdyscyplinarny polsko-litewski projekt badawczy dotyczący historii nauki na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1919–1939) zatytułowany „Hinc itur ad astra (Stąd idzie się do gwiazd) – Przywrócenie pamięci o ludziach i ich dokonaniach”. Projekt miał na celu m.in. zbadanie życia i osiągnięć naukowych polskich uczonych, w tym botaników. Analiza materiałów archiwalnych i drukowanych wykazała, że mimo trudności politycznych i materialnych zorganizowano dwie katedry botaniczne i jedną botaniczno-farmaceutyczną, Ogród Botaniczny, Ogród Roślin Lekarskich oraz Muzeum Przyrodnicze. Opublikowano ok. 300 prac, w tym ok. 100 naukowych będących wynikiem zarówno badań terenowych, jak i laboratoryjnych. Do czołowych botaników tego ośrodka należeli m.in. Jakub Mowszowicz (1901–1983), fitogeograf, fitosocjolog i historyk botaniki, Józef Trzebiński (1867–1941), mykolog i fitopatolog oraz Piotr Wiśniewski (1881–1971), fizjolog roślin. Ośrodek wileński był ważnym centrum dydaktyki i popularyzacji nauki. Jego misją było podniesienie poziomu naukowej wiedzy o roślinach i ich użytkowaniu w rolnictwie i medycynie na kresach wschodnich II Rzeczypospolitej.

During the voyage Brown made over four thousand gatherings of plants, a third of which he later described as new species. His own rich set of these specimens at the Natural History Museum London contains most of the types upon which Brown founded his new species. There are numerous duplicates in many similar institutions in Europe and elsewhere. Vital information about the plants collected during Brown's expedition to Australia is also contained in his chaotic diary and among his numerous notes and manuscripts mostly preserved in the Natural History Museum's library. In 2008 a project was initiated by Mabberley to catalogue the new species of plants described by Brown and their types using the information from all of these scattered and only partially documented sources. After a decade of close collaboration between Mabberley and the late David Moore, this long-term scientific undertaking, which involved botanists from all over the world, is almost complete and will culminate this autumn in a handbook of the life and work of Robert Brown published by the International Association of Plant Taxonomy. Some of the most important results of these studies, together with the complex history of the specimens collected and used by Brown to describe his new species of plants, will be presented.

BOTANISTS OF THE STEFAN BATORY UNIVERSITY IN VILNA (1919–1939) – FOR SCIENCE AND SOCIETY

Alicja Zemanek¹, Piotr Köhler²

¹Museum of the Botanic Garden, Institute of Botany, Faculty of Biology, Jagiellonian University, 27 Kopernika Str., 31-501 Kraków; ²Institute of Botany, Faculty of Biology, Jagiellonian University, 31 Kopernika Str., 31-501 Kraków, e-mail: alicja.zemanek@uj.edu.pl

Interdisciplinary Polish-Lithuanian research project entitled “Hinc itur ad astra (Hence Goes to the Stars) – Restoring the Memory of People and Their Achievements”, concerning the history of science at the Stefan Batory University in Vilna (1919–1939) has just been completed. The project was aimed at the search of life and scientific achievements of Polish scientists, including botanists. The analysis of archival and printed materials showed that, despite political and material difficulties, two botanical chairs and one botanical-pharmaceutical department, Botanic Garden, Garden of Medicinal Plants, and Natural History Museum were organized. About 300 publications were printed, including about 100 scientific ones – which were the result of both field and laboratory research. The leading botanists of this center were: Jakub Mowszowicz (1901–1983), phytogeographer, phytosociologist and historian of botany, Józef Trzebiński (1867–1941), mycologist and phytopathologist, and Piotr Wiśniewski (1881–1971), plant physiologist. Stefan Batory University was an important center of didactics and popularization of science. Its mission was to raise the level of scientific knowledge about plants and their use in agriculture and medicine in the eastern borderlands of Poland.